

БУГУНГИ КУНДА ЮРТИМИЗДА МАҲКУМЛАРНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШДА АМАЛГА ОШИРИЛАЁТГАН ИСЛОҲОТЛАР

ИИВ Малака ошириш институти Юридик
фанлар кафедраси ўқитувчиси, майор
Эшқулов Достон Жаҳонгир ўғли.

Аннотация. мазкур мақолада давлатимизда амалга оширилаётган суд-ҳуқуқ ислоҳотлари, хусусан жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари таъминланишига оид ислоҳотларга тўхталиб ўтилган. Шунингдек, озодликдан маҳрум қилиш жазосининг мақсадига эришишда жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларга яратилган шарт-шароитлари қайд этилган.

Таянч сўзлар: жазони ижро этиш муассасаси, маҳкум, жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари.

Аннатасия. в этой статье были затронуты судебные реформы, проводимые в нашем государстве, в частности, по обеспечению прав и законных интересов осужденных в пенитенциарных учреждениях. Также в достижении цели наказания в виде лишения свободы отмечаются условия, созданные для осужденных в пенитенциарных учреждениях.

Ключевые слова: исправительное учреждение, осужденный, права и законные интересы лиц, отбывающих наказание.

Anastasia. This article touched upon the judicial reforms being carried out in our country, in particular, to ensure the rights and legitimate interests of convicts in penitentiary institutions. Also, in order to achieve the goal of punishment in the form of imprisonment, the conditions created for convicts in penitentiary institutions are noted.

Keywords: correctional institution, convict, rights and legitimate interests of persons serving sentences.

Республикамизда озодликдан маҳрум этиш жойларида жазо ўтаётган маҳкумларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари, қонуний манфаатларини таъминлаш, уларни таълим ва касб-хунарга жалб этиш соҳасида туб ислохотлар амалга оширилмоқда.

Шу маънода, ўтган қисқа вақт мобайнида давлатимиз раҳбарининг тизимни ислоҳ этиш ва ривожлантиришга қаратилган қатор фармон, қарор ва фармойишлари ҳаётга татбиқ қилинди. Хусусан, 10 дан ортиқ қонун, Президентнинг 5 та фармон ва 5 та қарори, шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг 8 та қарори ва фармойишлари ҳамда 15 дан ортиқ бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди.

Соҳадаги ислохотлар натижаси ўлароқ жазони ижро этиш муассасаларида жазони ўтаётган маҳкумлар сайлаш ва умумхалқ референдумларида иштирок этиш ҳуқуқига эга бўлишди. Манзил-колонияларда сақланаётган маҳкумларнинг пенсия олиш ҳуқуқи таъминланди.

Ёпиқ турдаги колонияларда сақланаётган маҳкумларга телефон сўзлашуви, йўқлов ва учрашувлар олиш ҳуқуқи доираси қарийб икки баробарга кўпайтирилди.

Тергов жараёни ва сақлаш шароитларининг шаффофлигини таъминлаш мақсадида тергов ҳибсхоналарида алоҳида терговчилар хонаси ташкил этилиб, овоз ёзиш имкониятига эга видео кузатув воситалари ўрнатилди. Тергов ҳибсхоналари ва ёпиқ турдаги колонияларда адвокатлар учун алоҳида 69 та хона ташкил этилиб, Омбудсманнинг ҳеч қандай монеликсиз кириши учун шароитлар яратилди. Жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган шахсларнинг ҳақ-ҳуқуқлари поймол этилиши, қийноқ ёки бошқа турдаги инсон қадр-қимматини камситувчи ҳаракатлар содир этилишининг олдини олиш, уларга яратилган шароитларни ўрганиш мақсадида 2022 йил давомида Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман) ва жамоатчилик вакиллари томонидан 136 та жазони ижро этиш колониялари ва 78 та тергов ҳибсхоналарида мониторинг ташрифлари амалга оширилди.

Ташрифлар доирасида маҳкумларни сақлаш шароитлари ва улар билан муомалада бўлиш тартиби, тиббий хизмат кўрсатиш, овқатлантириш, меҳнат, тарбиявий ва маънавий-маърифий ишларни ташкил этиш самарадорлиги ўрганилди, маҳкумлар билан жамоавий ва якка тартибдаги учрашувлар ўтказилди.

Давлатимиз раҳбари томонидан турли жиноятлар содир этиб ҳибсда сақланаётган ёки жазо ўтаётган шахсларни қийноққа солиш ёки ноқонуний хатти-ҳаракатларнинг олдини олиш масаласига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Хусусан, Қорақалпоғистон Республикаси Жаслык кўрғонида жойлашган жазони ижро этиш колониясининг ёпилиши давлатимизнинг жиноят-ижроия тизимида амалга оширилаётган инсонпарварлик сиёсатининг яна бир ёрқин ифодаси бўлди. Ўтган давр мобайнида жазо муддатини ўтаётган, қилмишидан чин кўнгилдан пушаймон бўлиб тузалиш йўлига қатъий ўтган шахсларни афв этиш бўйича Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари 6 мингдан ортиқ шахсларга қўлланилди.

Давлатимизда инсон ҳуқуқларига доир муҳим ислоҳот, бу – жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг яқин қариндошлари билан учрашув хонасини жиҳозлаш ва фуқароларга янада кенгроқ қулайлик яратиш масаласига ҳам жиддий эътибор қаратилган. Хусусан, ҳар бир хона замонавий ётоқхона мебеллари, стол-стуллар билан, ошхона эса таом тайёрлаш, озиқ-овқат маҳсулотларини сақлаш учун зарур жиҳозлар билан тўлиқ таъминланган.

Энг асосийси, отаси ёки онасининг озодликдан маҳрум этилганлигини англаш ёшида бўлмаган фарзандлар руҳиятига салбий таъсир кўрсатмаслиги, қалби ўксимаслиги учун барча имкониятлар яратилган. Хусусан, учрашув хоналарида алоҳида болалар ўйингоҳлари ташкил этилган.

Маҳкумларнинг илтимосига кўра, узоқ муддатли учрашув қисқа муддатли учрашувга ёки масофали видео-учрашувга ёхуд телефон орқали сўзлашувга, қисқа муддатли учрашув эса масофали видео-учрашувга ёки телефон орқали сўзлашувга алмаштирилиши йўлга қўйилди ҳамда жазо муддатини ўтаётган

шахсларнинг олис масофадан келувчи яқин қариндошлари оворагарчилигига барҳам бериш мақсадида масофали учрашув хоналари тайёрланди.

Бугун жазони ижро этиш муассасаларида дори-дармон таъминотини яхшилаш, моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, маҳкумлар ўртасида соғлом турмуш тарзи ва санитар-гигиеник маданиятни тарғиб қилиш тадбирлари амалга оширилиб келинмоқда. Маҳкумлар ва маҳбуслар орасида юқумли касалликлар тарқалишининг олдини олиш мақсадида 21 та жазони ижро этиш муассасаси тиббиёт бўлимлари замонавий рақамли рентгено-флюорографик тиббий анжомлар билан жиҳозланди.

Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг тўйимли, сифатли ва соғлом овқатланиши ҳам алоҳида эътиборда. Овқатларнинг сифатини ошириш, озиқ-овқат таъминотида шаффофлик ва очиқлик тамойилини таъминлаш учун барча муассасаларда аутсорсинг тизимига ўтилган. Шу билан бирга, муассасаларда махсус контингент учун мўлжалланган ошхоналар кенг ва шинам бўлиб, замонавий маиший техника, зарур жиҳозлар билан тўлиқ таъминланди.

Тарбиявий тадбирлар самарадорлигини ошириш мақсадида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари ҳамда жамоатчилик билан кенг кўламли ҳамкорлик йўлга қўйилиб давра суҳбатлари, ижодий учрашув ва конференция кўринишидаги тарбиявий тадбирлар ўтказиб келинмоқда.

Барча жазони ижро этиш колонияларида Омбудсманга, прокурорга ва бошқа ариза-шикоятларга мўлжалланган алоҳида кутилар ўрнатилиб, ушбу кутилар мутасадди идора масъул ходими томонидан муҳрланиб, очилиши йўлга қўйилган.

Жазони ижро этиш муассасаларига интерактив видеокузатув мосламаларини ўрнатиш, ходимларнинг видеорегистратор (бодикамера) ёрдамида хизмат ўташини жорий этиш, маҳкумларни кузатув ва назорат амалиётига интеллектуал (“Smart”) камераларни татбиқ қилиш, рақамли технологиялар жорий этиш борасида тегишли ишлар олиб борилмоқда.

Тизимда амалга оширилаётган ислохотларни янада чуқурлаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони ҳамда 2021 йил 2 апрелдаги “Ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори қабул қилинди. Фармонга мувофиқ, Жазони ижро этиш бош бошқармаси Ички ишлар вазирлиги ҳузуридаги Жазони ижро этиш департаменти сифатида қайта ташкил қилинди.

Бундан ташқари, мазкур ҳужжатларга мувофиқ 6 та минтақада Департаментнинг Минтақавий мувофиқлаштириш марказлари ташкил этилиб, соҳада уч поғонали тамойил бўйича вертикал бошқарув жорий қилинди. Бундан кўзланган мақсад эса тизимда инсон манфаатлари устуворлигини таъминлаш ҳамда суд-ҳуқуқ тизимида оид меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ижросининг сифатли ва белгиланган муддатларда таъминланишини ташкиллаштириш, жазо муддатини ўтаётган шахсларни тарбиялашнинг самарали механизмларини ҳаётга татбиқ қилишни муваффақиятли амалга оширишга қаратилган.

Юқоридаги фикр-мулоҳазалардан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, республикамызда олиб борилган суд-ҳуқуқ ислохотлари озодликдан маҳрум қилинган маҳкумларнинг ҳуқуқлари таъминланиши, уларнинг муассасада жазони ўташ даврида ва жазодан озод этилгандан кейин ҳам жамиятнинг тўлақонли аъзоси эканлигини ҳис қилишига, оиласи ва яқинлари билан бирга бўлишига, жамиятда ўз ўрнини топишига, қабул қилинган қонунларга қатъий риоя этишига қаратилган.

Хулоса қилиб айтганда, сўнгги йилларда мамлакатимизда барча соҳаларда амалга оширилаётган ислохотлар, шу жумладан жиноят-ижроия тизимидаги ижобий ўзгаришлар инсон ҳуқуқлари, унинг қонуний манфаатлари, кадр-

қимматини юксак даражага кўтариш, шунингдек озодликдан маҳрум этиш жойларида инсон ҳуқуқларини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш учун хизмат қилаётганлигидан далолат беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз // <https://president.uz/uz/lists/view/111>
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси // <http://www.ach.gov.uz/uz/lists/view/54>
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон – 2030” Стратегияси тўғрисида”ги ПФ158-сон фармони.
4. Ўзбекистон Республикаси ИИБ ҳузуридаги Жазони ижро этиш департаментининг 2023 йилдаги маълумоти.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида”- ги ПФ-6196-сон фармони.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 2 апрелдаги “Ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-5050-сон қарори.